
Bayburt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi /
Journal of Divinity Faculty of Bayburt University
ISSN 2148-6700 / e-ISSN 2630-595X
Sayı: 13 2021/1 - Haziran / June

Kur'ân Kılavuzu
Mutlak Gerçeğin Sesi-Kaynağı-Şeklî Yapısı-Mahiyeti-
Muhtevası-Okunuşu
Murat Sülün
(İstanbul: Ensar Neşriyat, 2017, 336 sf.)

Muhammet AYDIN
Dr. Öğretim Üyesi, Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi,
İslam Mezhepleri Tarihi ABD, Gümüşhane / Türkiye
PhD., Gümüşhane University Faculty of Divinity, Department of History of
Kalam and Islamic Sects, Gümüşhane / Turkey
maydin@gumushane.edu.tr

ORCID ID: 0000-0002-0099-9024

Makale Bilgisi / Article Information
Makale Türü / Article Type: Kitap Tanıtımı / Book Review
Geliş Tarihi / Date Received: 8 Mayıs / 8 May 2021
Kabul Tarihi / Date Accepted: 25 Haziran / 25 June 2021
Yayın Sezonu / Pub Date Season: Haziran / June

Değerlendirmesini yaptığımız bu çalışma Ensar neşriyat tarafından yayına hazırlanmıştır. Murat Sülün'ün bu çalışması giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm *Kur'ân-ı Kerim'in kaynağı ve şekli yapısı* başlığıyla yer alırken; ikinci bölüm *Kur'ân Nasıl Okunur?* ve üçüncü bölüm ise *Kur'ân'da Neler Var?* başlıklarıyla takdim edilmiştir. Giriş kısmında yazar bu eseri neden kaleme aldığına şöyle temas ederken adeta câri olan Kur'ân tasavvurlarına yönelik biraz serzenişte bulunmaktadır: "... Kur'an, taşıdığı sıfatlar esnetilerek ilginçliği bitmeyen, künhüne erilmez, uçsuz-bucaksız bir okyanusa dönüştürülmüş, içerisindeki yakutlar, inci ve mercanlar çıkartılmaya çalışılırken, insan olan herkesin kabul edebileceği evrensel ilkeleri değil, akla ziyan şifreler, havas adı altında çeşitli tılsım ve vefkler çıkartılmıştır. Kur'ân, kainat kitabının bir nevi tercüme ve tefsiri olduğu halde, Allah kelamını tamamen tüketiyormuş gibi algılanarak, Kur'ân'ın büyüleyici lafızları üzerine düşülmüş, Kur'ân'ın kılavuzluğu ikinci plana itilmiştir. Adalet, çalışma, kalite, dürüstlük, hesap verme fikri gibi evrensel ilkeleri yerleştirmek için indirilen Kur'ân; müntesiplerini bilinçlendirip işe koşmak isterken, müntesipleri onu işe koşmaya, her şeyi ondan beklemeye başlamıştır." (Sülün, 2017, 14).

Kur'ân'ın önceki ilahi metinlerle ilişkisini muhteva birliği üzerinden değerlendirirken şunları dile getirmektedir: "Kitabı Mukaddes verileri Kur'ân'da aynen verilmemekte; ana çerçeve baki kalmakla birlikte tamamen farklı, tatlı, etkili, güzel ve gerçekçi bir anlatışla/ahsene'l kasas, farklı temalar öne çıkartılarak ve yer yer mevcut bilgiler düzeltilerek bi'l hakk sunulmaktadır. Kur'ân kıssalarını orijinal kılan işte budur... Kur'ân'da ve Kitabı Mukaddes'te ortak olarak bulunan hiçbir kıssada aynen tekrar olmadığı gibi taklitçi bir anlatım da söz konusu değildir. Kur'ân kıssalarında, tarih kitabı hüviyetindeki Tevrat'ın aksine, olayların kendisi değil, itikadi ve ahlaki boyutları öne çıkarılmakta; müminlere gerek fert gerekse toplum bazında örnek alabilecekleri ideal kişilikler sunulmaktadır." (Sülün, 2017, 36). Hz. Peygamberin bir hadisine getirdiği yorum önem arz etmektedir. "*Benim sözüümü işitip güzelce belleyerek insanlara aynen (yorum-suz/tahrifsiz) aktaran kişinin yüzünü Allah ağartsın! Zira bilgi aktaran nice-leri vardır ki, o bilgiyi kendilerinden daha iyi anlayan birilerine aktarmış olmaktadır.*"¹ Dolayısıyla her bilgi sahibi bildiklerini anlamayabilir; gerektiği gibi yorumlayamayabilir. Yorumcusunu bulamayan nice bîbaht bilgi ve metinler vardır!" derken metinlere/lafızlara getirilen yorumlarda çoğulluğa/anlam katmanlarına dair farklı ve önemli bir hususa dikkatleri çekmektedir. Şöyle ki doğruya/hakikate ulaşmada bilgi/obje çok önemlidir ancak bilmek kadar var olan bilgiyi yorumlama/süje yeteneği de elzemdir.

Sülün Kur'ân'ın ahengi, ritmi ve melodisine atıflar yaparken mesajının gölgelenmemesi konusunda uyarılar yapmaktadır. "Gerek siyasi ve ekono-

¹ Tirmizi, İlim, 7.

mik güç odaklarını gerekse bunların hizmetindeki dil ve edebiyat ustalarını Kur'ân'ın içeriği sarsmıştır. Çünkü Kur'ân-ı Kerîm çerçevesinde yaşanan sorun, onun ahengi, müzikalitesi ya da tumturaklı cümleleri değildi; tartışılan, karşı çıkılan, reddedilen asıl Kur'ân'la tebliğ edilen ilahi mesajlardı. Kur'ân'la bir hak-hukuk mücadelesi yürütülmekteydi; hukuksuzluğa ve adaletsizliğe ve toplumu kasıp kavuran gelir uçurumuna dikkat çekilmekte, bunu gidermenin yolları gösterilmekteydi." (Sülün, 2017, 51). Kur'ân vahiylerinin olgulara paralel seyretmesi kısmında vahyin inmesini gökle-yer diyalektiği şeklinde sunmaktadır: "Gerçekten haktan gelen gerçek bir kitap olan Kur'ân'ın olgulara paralel nüzulu yağmur temsili ile anlatılabilir. Yağmur taneleri her ne kadar gökten inmekte ise de aslında yerden ağmakta, gökten yağmaktadır. İşte Kur'ân vahiyleri de yüksek gaybi bir yerden insan idrakine inmektedir. Fakat onları yere olgular, yani yeryüzündekilerin genel gidişatı, hukuki, siyasi ve iktisadi sorunlar, fiili/sözeli her türlü soru, tartışmalar, savaş ve barışlar indirmekte ve çekmektedir. Nitekim Kur'ân'da inzal dönemi Arap-Yahudi toplumunun aşına olmadığı orijinal temalar yoktur. Bu kültürel çevrenin meçhulü olan kıssalara yer verilmiş; İran, Turan, Hind, Çin, Maya ve Aztek gibi büyük medeniyetlere atıfta dahi bulunulmamıştır." (Sülün, 2017, 88). İlk bölümü, önemli bir soruyu yazarın cevabıyla bitirmek isteriz. Yazara göre Kur'ân'ı koruyan Allah, Tevrat ve İncil'i neden korumamış? sorusuna birkaç açıdan yaklaşılabilir. "Öncelikle zikrin korunmasından maksat, çeşitli ayetlerde vurgulandığı gibi Kur'ân mesajının Hz. Peygambere şeytani müdahalelerden uzak bir şekilde, yani gerçeğin ta kendisi olarak vahyedilmesi olabilir. İkinci olarak; bu mana Kur'ân vahiylerinin peygamber sonrasında korunacağı şeklindeki bir anlamayı imkansız kılmadığına göre, ayette çoğul zamirlerinin kullanılmış olmasına dikkat edilmelidir. Bu, ilahi korumanın bizzat Allah tarafından yapılmadığını, biz sıygasının da gösterdiği üzere insan faktörünün, esaret, sürgün, yazı malzemesi azlığı vb. başka faktörlerin de devreye girdiğini gösterir. Üçüncü olarak; Allah zikrini korumuştur, korumaktadır; ama bu, 'O'nun Kur'ân dahil indirdiği bütün kitapları noktasına ve virgülüne varıncaya kadar bizzat koruduğu' şeklinde değil, insan idrakiyle buluşturduğu mesajını ana hatları ve temel prensipleriyle ve elbette o kitabın müntesipleri eliyle koruduğu şeklinde anlaşılmalıdır." (Sülün, 2017, 119).

İkinci bölümün başlığı *Kur'ân nasıl okunur?* olarak planlanmıştır. Yazar burada müntesiplerinin Kur'ân'la olan münasebtlerini sistematik bir tarzda ele alıp yorumlamaktadır. *Anlamadan okuyuş* başlığı altında, mushaf sırasına göre Kur'ân okuma; tefe'ül amaçlı Kur'ân okuma ve ölümlere Kur'ân okumaya değinmektedir. *Anlayarak okumada* ise altı okuma biçimine yer vermektedir: Mushaf sırasına göre Kur'ân okuma; kronolojik esaslı okuma; konu eksenli okuma; sorun eksenli okuma; Kur'ân'ı nâtıkı esas olarak okuma ve Kur'ân parçalarından yeni metinler oluşturmak başlıklarını açmaktadır. Kur'ân'ı anlamaya ağırlık verdiği bu kısımda yazar öznel anlama ris-

kine temas etmektedir: “Ayetler anlaşılırken farklı görüşlere ulaşılması bir dereceye kadar hoş karşılanabilir. İnsanlar şahsi idrak seviyelerine, yaşadıkları dönemlerin farklı maarif derecelerine ve mezhebi, meşrebi önyargılarına göre aynı ifadelerden farklı anlamlar çıkarabilmişlerdir. Yine bilimin gelişmesine paralel olarak bir takım yeni manalar ortaya çıkmıştır. İlk muhataplar Kur’ân ayetlerinin lafzi/literal anlamları ve gayeleri açısından pek bir sorun yaşamamakta idiyeler de ayetleri ilgilendiren tafsilatta pekala sorunlar yaşamışlardır. Ama bu okuma ve anlamalar Kur’ân’ı Kur’ân olmaktan çıkaracak noktaya gelmemelidir. Bunların, Kur’ân’ın söyledikleri olarak değil de çağrıştırdıkları olarak düşünülmesi, işi belki biraz makulleştirebilir; fakat bunlara yine de Kur’ân’ın kendisi gözüyle bakılamaz.” (Sülün, 2017, 177).

Yazar yorum konusunda da kabul edilebilir bir yorum için Zerkânî’den iktibaslarda bulunmaktadır. Ona göre münkâd bir te’vilin şartları şunlardır. “1. Lafzın o te’vile müsait olması; 2. Te’villi mananın başka bir nass ile çelişmemesi; 3. Te’villi mananın şer’i ve akli bir esas ile çelişmemesi; 4. Te’villi mananın zahiri mana ile çelişmemesi, yani lafzın te’vil edildiği manayı da kaldırabilmesi; 5. Te’villi manayı destekleyen bir nass bulunması; 6. Zahiri mananın değil, asıl te’villi mananın kastedildiği gibi bir iddiada bulunulmaması.” (Sülün, 2017, 182).

Üçüncü bölüm ise *Kur’ân’da neler var?* olarak başlıklandırılmıştır. Sülün kendi paradigmasına uygun bir şekilde Kur’ân’ın muhtevasını bir piramid sembolü üzerinden sunmaktadır. Söz konusu piramid beş katmandan oluşmaktadır. 1. Piramidin temelini oluşturan en büyük ve geniş katman binlerce ahlak ağırlıklı ayetten oluşmaktadır. (Ahlakiyyât) 2. Bu katman inanç ağırlıklı ayetlerden oluşmaktadır. (İtikadiyyât) 3. Bu katman yüzlerce ibadet/ritüel ağırlıklı ayetlerden oluşmakta. (İbâdât) 4. Burası onlarca muamelât ağırlıklı ayetten oluşmakta. (Muâmelât) 5. Burası ise birkaç tane ukubat/ceza ağırlıklı ayetten oluşmaktadır. (Ukûbât). (Sülün, 2017, 203).

Kur’ân-bilim ilişkisine *tekvini kitap-tenzili kitap* kavramlaştırmalarıyla değinmekte ve bunları birbirini tamamlayan esaslar olarak değerlendirmektedir. Diğer yandan ötekiyle ilişkinin nasıl kurulacağına yönelik her ne kadar öteki kavramı muğlak kalsa da önemli tespitlerde bulunmaktadır. Öteki ile ilişkiler konusunu maddeler halinde şu ilkelerle konumlandırmaktadır. 1. İnsanları hoş görmeli, onlara sevgiyle yaklaşmalı. 2. Toptancı, kategorik yaklaşımlardan uzak durulmalıdır. Her toplumun iyisi ve kötüsü vardır. 3. Bu iki kavramın yerli yerince kullanılabilmesi için objektif kriterler geliştirilmeli, insanlardaki iyi-kötü algıları sağlam ve nesnel temellere oturtulmalıdır. 4. Beşeri ilişkilerde reel dünyevi hayat esas alınmalı, ahirette kimin cennetlik olup olmayacağı ile uğraşılmamalı, din akıldışılıklarla ve olağanüstülüklerle sınırlı, tamamen ölüm sonrasıyla ilişkili bir sistemmiş gibi yansıtılmamalı; din, iman, islam, ihsan ve salah gibi temel kavramlar inanç alanına hapsedilmemelidir. 5. Nefret ve kin için gösterilen çaba sevilme-

için de gösterilmeli, öteki tarafından sevilme/takdir edilmek gibi bir amacımız olmalı ve bunu tahakkuk ettirebilmek için güvenlik, adalet, dürüstlük, izzet, alçakgönüllülük, barış, kalite, cömertlik, sılayı rahim gibi hasletlere sahip olmalıyız. Bu ilkelerin ardından öteki ile ilişkilerde hukuksal zeminin öneminden bahseder. “İnsanlara taşıdıkları kimliklere göre değil bir ya da birkaç kez işlediklerine göre değil, hayatın tamamına yayılan ve bütün tutumlara akseden kişisel amellere göre muamele edilmeli; *‘Abdin Hakka takarrubu halk ile sulh olduğu miktardır.’* ilkesi unutulmamalı; öteki ile ilişkiler inanç/akide eksenine değil, hukuk eksenine oturtulmalıdır. İnsanların can, mal, ırz, namus, akıl ve inanç güvenliklerini ihlal etmeyen; elinden, dilinden ve belinden insanların salim olduğu herkes bizdendir. İtikadımızca zalimlerden başkasına düşmanlık yoktur. Yahudisi, Hıristiyanı, Ateisti, Hindusu ve Şintoisti biz ve öteki kavramlarının sınırlarını bu şekilde belirlememeli; insanların can, mal, namus, akıl ve inanç güvenliklerini haleldar edenleri ötekileştirip bunlarla topyekun mücadele etmelidir.” (Sülün, 2017, 261). Son olarak yazarın *Kur’ân’ın kılavuzluğunda* başlığında okuyucuya önerdiği dört temel ilkeye yer vermek isabetli olacaktır. “1. Her şeyden önce Kur’ân vahiylerinin temelde birbirinden farklı iki devrede indirilmiş olduğuna dikkat edilmelidir. 2. Yüce Allah’ın Kur’ân ve kainat olmak üzere iki temel kitabı olduğu göz ardı edilmemelidir. 3. Kainat kitabı okunurken Kur’ân da dünyaya yönelik olarak yorumlanmalıdır ve 4. Kur’ân’ın rehberliğinden istifade edilirken Kur’ân’ın ne dediğine bir bütün olarak dikkat edilmelidir.” (Sülün, 2017, 295).

Akademisyen Murat Sülün’ün bu kitabı sadece öğrencilere yönelik bir çalışma değil, genel okur kitlesine hitap eden bir muhtevaya ve üslûba sahiptir. Son dönemlerde dile getirilen İslam’ı meallerden öğrenme/tanımaya konusunda okuyuculara adete bir giriş ve mukaddime sadedinde bir karaktere sahip eser olduğu söylenebilir. Eskiden olduğu kadar Kur’ân’a yönelik ilgi azalmamakta sürekli artmaktadır. Ancak dini metinleri daha sağlıklı anlayabilmek adına giriş babında kitapları okumayı öncelemenin gerekli olduğu da bir gerçektir. Bu manada yazarın eseri önemli bir ihtiyaca cevap verecek mahiyettedir. Eserin başta akademik camia olmak üzere entelektüel, sosyal ve kültürel hayatımıza değer katacağını söyleyebiliriz.